

Tilgjengelighet på DNT-hytter

Grunnlag og prinsipper

Innhold

Innledning	2
Nødvendig for noen, bra for alle.....	4
Funksjonsvariasjon.....	4
Universell utforming og tilgjengelighet - hva er forskjellen?.....	7
Viktigheten av god informasjon - UT	8
Bedre tilgjengelighet - steg for steg.....	10
1. Kartlegge	11
2. Vurdere mangler og mulige løsninger	12
3. Gjennomføre tiltak.....	14
4. Evaluere og dele erfaringer.....	14
5. Oppdatere informasjon på UT	14
Når universell utforming er lovpålagt	15
Lovverk.....	15
Unntak fra krav om universell utforming.....	15
Prosjektering og ansvar.....	16
Verktøy.....	17
Brukerinvolvering.....	19
Finansiering.....	22
Nyttige ressurser	23
Lover og forskrifter	23
Standarder og prosjekteringsverktøy	23
Andre kilder.....	23

Brevvoll i Bunnefjorden. Foto: Jasemin Folvik

Innledning

Hva vil vi?

DNT ønsker at flest mulig skal kunne bruke hyttene våre, uavhengig av funksjonsnivå. Denne veilederen er utviklet for DNTs lokalforeninger og turlag som ønsker å gjøre hyttene sine mer tilgjengelige for personer med funksjonsnedsettelse og andre som har behov for tilrettelegging.

Veilederen omfatter både arbeid med gir informasjon om ønsker vi å spre kunnskap om universell utforming og tilgjengelighet, både med tanken på fysiske tiltak, som bedre adkomst og funksjonelle løsninger inne i hyttene, og mtp viktigheten av å tilgjengeliggjøre god og tydelig informasjon.

Blant våre over 600 hytter er noen allerede godt tilrettelagt, mens andre har begrenset eller ingen tilgjengelighet. Mange hytter er bygd lenge før dagens krav til universell utforming, men selv små endringer kan utgjøre en stor forskjell. Med denne veilederen ønsker vi å gi lokalforeningene alt de trenger for å komme i gang med arbeidet for bedre tilgjengelighet.

Hvorfor?

Som Norges største friluftsansjon har vi et ansvar for å sikre at friluftslivet er tilgjengelig for alle. Dette er ikke bare et ønske, men en plikt. Likestillings- og diskrimineringsloven §17 pålegger oss å unngå diskriminering, og tilgjengelighet er en viktig del av DNTs kjerneverdier, spesielt vår forpliktelse til å være inkluderende.

Tilgjengelighet handler ikke bare om en bestemt gruppe mennesker. I løpet av livet vil de fleste av oss oppleve perioder med nedsatt funksjonsevne, enten på grunn av skader, sykdom, alder eller andre forhold. En mer tilgjengelig hytte betyr derfor et bedre tilbud for flere, ikke bare for de som har et varig behov for tilrettelegging.

Mangel på tilgjengelig informasjon om en hyttes tilrettelegging kan også føre til at folk velger bort hytteturen. For personer med funksjonsnedsettelse er det avgjørende å vite hva de kan forvente før de legger ut på tur. En dør som er for smal eller et utilgjengelig toalett kan få store konsekvenser

hvis det ikke er kjent på forhånd. Derfor er det viktig å både forbedre tilgjengeligheten og sørge for god informasjon om hvilke tilpasninger som finnes.

Hvordan?

Denne veilederen skal gi lokalforeninger og turlag konkrete svar og inspirasjon til hvordan de kan jobbe for bedre tilgjengelighet. Vi har samlet tips, råd og ressurser som kan hjelpe foreningene med alt fra kartlegging av dagens situasjon til planlegging og gjennomføring av tiltak.

Forbedret tilgjengelighet handler både om fysiske tiltak og om å sikre presis informasjon om hyttenes utforming. Fysiske tiltak kan være alt fra ramper, bredere dører og bedre belysning til enklere grep som å fjerne terskler eller justere møblering. Samtidig er det like viktig å oppdatere informasjonen om tilgjengeligheten på hver enkelt hytte, slik at alle gjester vet hva de kan forvente.

Dette dokumentet, *Tilgjengelighet på DNT-hytter – grunnlag og prinsipper*, er første del av en to-delt veileder. Vi anbefaler å bruke det sammen med del 2 *Tilgjengelighet på DNT-hytter – i praksis (tips og eksempler)*.

Nødvendig for noen, bra for alle

Begrepet universell utforming blir ofte forstått som å tilrettelegge for personer med nedsatt funksjonsevne, og vi knytter det veldig ofte mot tilgjengelighet for rullestolbrukere. Men universell utforming favner mye bredere. I realiteten er det et verktøy for at alle kan benytte hovedløsningen uten særegne tilpasninger.

Som et eksempel, er trinnfri adkomst nødvendig for de aller fleste rullestolbrukere. Samtidig er det en stor fordel for mange andre. Barnevogner kommer lettere inn, synshemmede slipper en barriere, og eldre med dårligere balanse slipper frykt for å falle. Terskelfri adkomst gjør det også mye lettere å motta vareleveranser.

God akustikk i rom er vesentlig for alle med en hørselskade. Det er også svært behagelig for alle at spisesalene har lyddemping. Lysforhold og gode kontraster er avgjørende for synshemmede, og øker komfort, sikkerhet og trivsel for alle andre.

Tilgjengelige rom og bygninger er ikke eksklusive for personer med nedsatt funksjonsevne. En vanlig misforståelse er at et HC-toalett kun kan benyttes av rullestolbrukere. Det kan benyttes av alle. Men det skal *ikke* brukes som lager! Tilsvarende kan et soverom som er tilrettelagt for rullestolbrukere innredes slik at det fungerer bra som familierom, for eksempel med en bred familiekøyeseng og god gulvplass.

Generelt er god tilgjengelighet og prinsippene for universell utforming til gode for alle.

Funksjonsvariasjon

For å finne gode universelle løsninger, eller for å tilrettelegge for å gjøre en hytte mer tilgjengelig for flere, er det likevel viktig å forstå det menneskelige. Variasjon i funksjonsevne hos befolkningen er stor. Nedsatt funksjonsevne kan være permanent eller midlertidig. For å kunne lage noe som vil fungere for flest mulig, er det nyttig med noe kunnskap om funksjonsvariasjon.

Selv om funksjonsvariasjon er svært individuelt og kategorisering er omdiskutert, kan det være nyttig å gruppere etter type funksjonsnedsettelse for å forstå behov for tilrettelegging når man skal planlegge for bedret tilgjengelighet.

Personer med **nedsatt bevegelsesevne** har manglende eller nedsatt funksjon i ben, armer eller hender og kan ha redusert kraft, balanse eller koordinasjon. Noen personer har behov for rullestol, krykker eller rullator. Det finnes også mange skjulte funksjonsnedsettelse. De vanligste utfordringene for denne gruppen er fysiske hindringer for å kunne ta seg fram, bratte stigninger, eller store avstander.

Viktige punkter ved nedsatt bevegelsesevne

- Trinnfri adkomst og tilgang til alle viktige rom
- Brede nok døråpninger og plass til manøvrering ved retningsendringer og ved toalett
- Gangveier uten hinder
- Håndløpere langs alle trapper og ramper
- Håndtak ved høydeforskjeller og enkle trinn, og ved dusj og toalett
- Dører som kan åpnes med lite krefter
- Sitte- og hvilemuligheter ved inngang og uteområder
- Jevnt fast underlag og minst mulig stigning på uteområder

Personer med **nedsatt synsevne** omfatter alt fra noen med lett synsnedsettelse til noen som er blind. Personer som er svaksynt bruker den synsevnen de har til å orientere seg, og derfor blir stor og tydelig skrift, godt lys og kontraster viktig. Personer som er blind bruker heller taktil informasjon til å orientere seg. Da gjelder for eksempel punktskrift, informasjon på lyd og taktile ledelinjer.

Viktige punkter ved nedsatt syn

- God belysning - hvitt lys og unngå motlys. Gjerne mulighet til å justere belysning selv.
- Luminanskontrast mellom gulv – vegg – tak (gulv mørkere enn vegg som er mørkere enn tak)
- Luminanskontrast mellom inventar og bakgrunn, og mellom sti/gangvei og omgivelser.
- Ryddige og hinderfrie gangbaner
- Markering av store glassflater og evt. søyler
- Tydelige skilt med lesbar skrift og gjerne piktogram
- Håndløpere ved trapper og ramper

Foto: John P. Nordbø

Personer med **nedsatt hørselsevne** har mistet deler av eller hele hørselen. Det inkluderer både personer som er født døve og de som har mistet hørselen senere i livet. Kommunikasjon og oppfattelse av informasjon kan være en utfordring. God akustikk og støy-demping kan hjelpe. Der det er resepsjon eller møtelokaler, er også teleslynge et viktig hjelpemiddel.

Viktige punkter ved nedsatt hørsel

- God belysning uten motlys for å gjøre det enklere å lese på munnen
- Akustiske forhold - unngå kvadratiske rom 1 x 1 eller 2 x 1 da dette gir ekstra lang etterklangstid.
- Bruk av lyddempende materialer. Unngå altfor mye harde flater, for eksempel betong, glass.
- Skriftlig og visuell informasjon
- Skrankeslyng ved resepsjon
- Høyttalersystem med mikrofon og teleslynge i store møterom
- Alternativ, ikke lydbasert, løsning for brannvarsling

Personer kan ha **nedsatt kognitiv funksjon** av mange årsaker, som lesevansker, sansetap, utviklingshemming eller kognitive utfordringer etter for eksempel hjerneslag eller demens. Mange trenger enkel og tydelig informasjon, gjerne ved bruk av symboler eller piktogram.

Viktige punkter ved nedsatt orienteringsevne

- Enkelt og intuitivt å finne resepsjon og ulike bygg og rom
- God skilting med bruk av piktogram / symbol
- Kortfattet informasjon
- Kontraster som gjør dører, møbler, søyler og andre hindringer synlige
- Frie gangveier
- Tydelige stier og gangveier ute

Foto: Helen Adamson

Personer med **lungesykdommer, allergi og astma** kan være påvirket av stoffer i miljøet, det vil si materialer som berøres, og forurensning og stoffer i luften, for eksempel pollen.

Viktige punkter for personer med lungesykdommer, allergi og astma:

- Røykfritt
- God ventilasjon
- Sittemuligheter ved utendørs aktivitetsområder, som for eksempel fiskeplass
- Valg av allergivennlige planter ved nyplanting ute, og ved bruk av planter innendørs
- Bruk av materialer som er enkle å holde rent
- Lukkede skap fremfor åpne hyller

Behov for tilgjengelighet er relevant på tvers av aldersgrupper. Barn utvikler sanser og motoriske ferdigheter med alder og erfaring, og de kan derfor ha behov for samme tilrettelegging som personer med ulike funksjonsnedsettelser. Aldring påvirker både sanser og motorikk, noe som skaper et økende behov for bedre tilgjengelighet – en utfordring vi alle vil møte før eller siden.

Øitangen. Foto: Marius Dalseg

Universell utforming og tilgjengelighet - hva er forskjellen?

Universell utforming er en designfilosofi som bygger på prinsippene om likestilling og ikke-diskriminering. Målet er å skape produkter, bygninger og omgivelser som kan brukes av *alle*, uavhengig av funksjonsnivå, alder eller andre individuelle forskjeller.

«Universell utforming er utforming eller tilrettelegging av *hovedløsningen* i de fysiske forholdene [...] slik at virksomhetens *alminnelige funksjoner* kan benyttes av *flest mulig*, uavhengig av funksjonsnedsettelse.»
(likestillings- og diskrimineringsloven)

Tilgjengelighet beskriver hvorvidt en løsning er brukbar for personer med funksjonsnedsettelse. Det kan gjelde for en eller flere grupper med spesifikke behov. For eksempel kan en rampe til en sidedør være en tilgjengelig løsning for rullestolbrukere, men for at en løsning skal kalles *universelt utformet* må den være tilgjengelig for alle. I dette tilfellet betyr det at hovedinngangen må være trinnfri.

Begrepet **tilgjengelighet** dekker et bredt spekter av løsninger som gjør det mulig for mennesker med ulike funksjonsnedsettelser å bruke noe. **Universell utforming** forbeholdes de løsningene der de viktigste funksjonene er tilgjengelige for alle brukere, uten at det kreves spesifikke tilpasninger for ulike grupper.

I DNT har vi mål om universell utforming der det er mulig. Når dette ikke lar seg gjennomføre i praksis, vil vi likevel tilrettelegge for best mulig tilgjengelighet. For eksempel vil en eldre hytte i en bratt bakke med smale døråpninger være utfordrende for rullestolbrukere uten omfattende endringer. Samtidig kan hytta gjøres mer tilgjengelig for personer med nedsatt syn gjennom god belysning, tydelige kontraster og andre relevante tiltak.

Vi ønsker å ha en inkluderende tilnærming og anerkjenner at ulike personer har forskjellige forutsetninger for mestring. Mange av tiltakene vi gjennomfører, som håndløpere og sklisikring i trapper, bidrar også til økt sikkerhet for alle.

Les mer om krav til universell utforming i kapittel: [Universell utforming av nybygg og søknadspliktige tiltak](#).

Lysefjorden Turisthytte. Foto: John Petter Nordbø

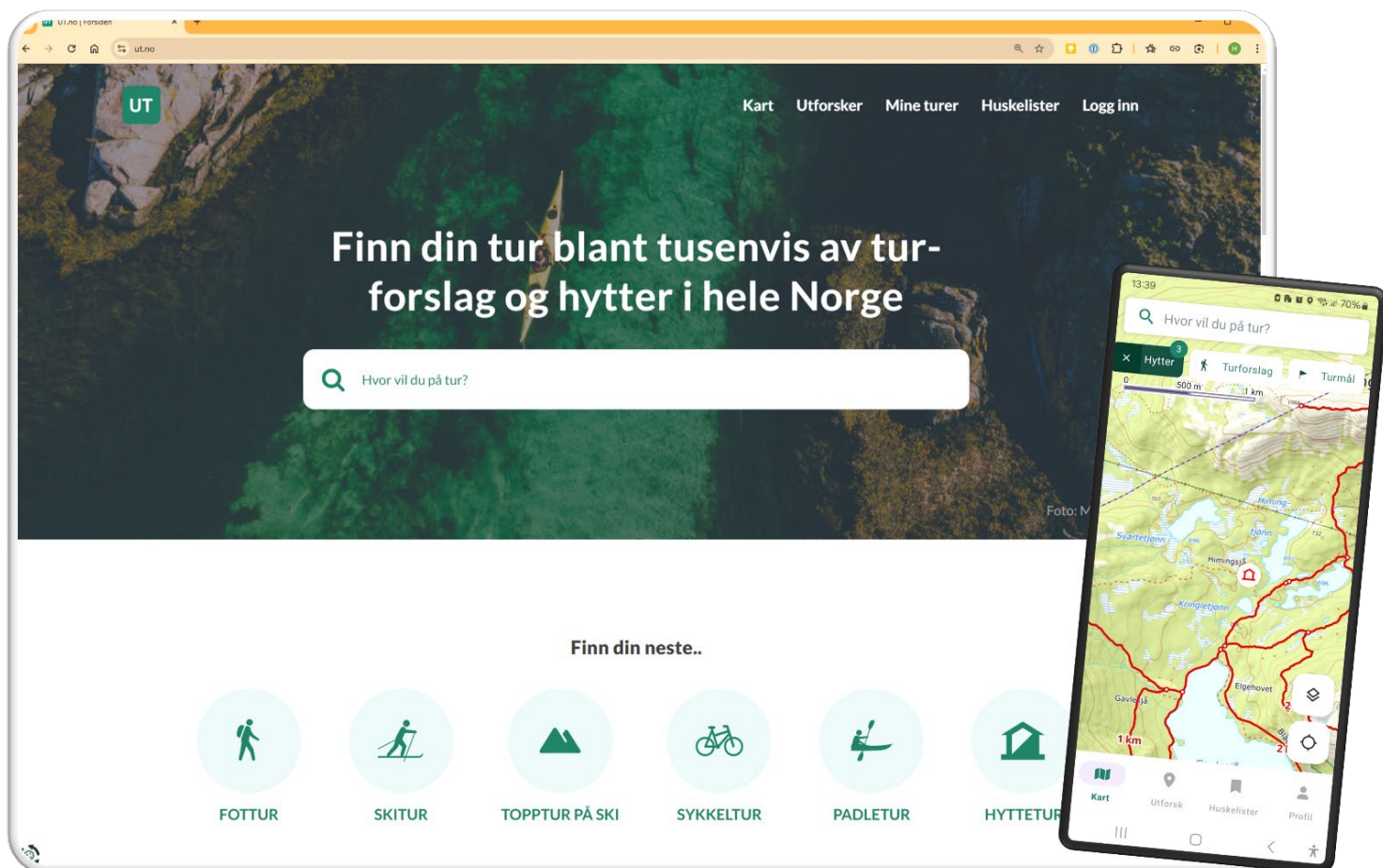
Viktigheten av god informasjon - UT

Pålitelig informasjon er avgjørende

Uansett funksjonsevne er det viktig å ha tilgang til pålitelig informasjon. For personer med nedsatt funksjonsevne og eldre kan mangel på faktabasert informasjon føre til unødvendig merarbeid for å vurdere om et reisemål er egnet. Dersom informasjonen i tillegg ikke stemmer med virkeligheten, kan konsekvensene bli store for dem som er avhengige av tilrettelegging. Derfor må informasjonen om tilgjengelighet være presis, oppdatert og til å stole på.

Unngå subjektive begreper – del konkrete fakta

Begreper som «tilgjengelig for rullestolbrukere», «handikapvennlig» og «tilrettelagt for funksjonshemmede» er ofte vage og subjektive. De gir ingen konkret informasjon om faktiske forhold og kan derfor være misvisende. I stedet bør informasjonen være detaljert og objektiv, med målbare fakta som dørbredder, trinnfrie innganger og høyde på terskler. Gode bilder som viser de relevante forholdene er også viktig for å skape troverdighet og gjøre det enklere for gjestene å vurdere om stedet passer for dem.

Tilgjengelighetsinformasjon er nyttig for mange

Selv om informasjonen om tilgjengelighet først og fremst er viktig for personer med funksjonsnedsettelse, kan den også være verdifull for en langt bredere gruppe. Eldre, barnefamilier og personer med midlertidige skader har også nytte av detaljer om for eksempel håndløpere i trapper, støttehåndtak på toalettet og trinnfri adkomst. Nøyaktig informasjon gjør det lettere for alle å vurdere om en hytte passer for deres behov.

Nødvending for noen, bra for alle

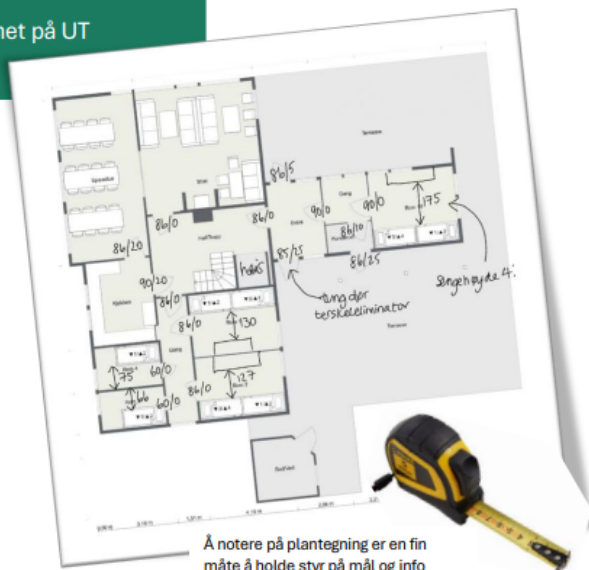
For å publisere informasjon om tilgjengelighet på UT anbefaler vi å bruke veiledning på hjelp.ut.no i artikkelen "**Tilgjengelighet (for funksjonshemmede) – krav til informasjon**". Her får du konkrete råd om hva en tilgjengelighetsbeskrivelse bør inneholde, hvilke bilder som er viktige, og hvordan du registrerer informasjonen i UT-admin. Der finner du også **Sjekkliste – Tilgjengelighet (hytter) på UT** som kan brukes ved befaring av hytta – den inneholder gode tips for å sikre at du får med alt. Da blir informasjonen så nyttig og pålitelig som mulig for potensielle gjester.

Hvorfor?	Grundig og pålitelig informasjon om tilgjengelighet er helt nødvendig for at personer med funksjonsnedsettelse kan finne DNT hytter som passer.
Hva?	En sjekkliste over hva som skal være med i beskrivelsen av Tilgjengelighet på UT
Hvem?	Sjekklisten er ment for deg som har ansvar for hytteinformasjon på UT

Ta med

- Plantegninger
- Sjekkliste
- Målebånd
- Mobil med kamera og vater-app (se ↓)

- Publisere tekstbeskrivelse og bilder i seksjon Tilgjengelighet på UT. Veiledning til dette finner du i [hjelpeartikkel](#)en Tilgjengelighet (for funksjonshemmede) - krav til informasjon på [hjelp.ut.no](#)

- Last ned appen (f.eks. Bubble Level fra Gamma Play)
- Fjern eventuell mobildeksel som ikke er helt slett.
- Plasser mobilen flatt på overflaten du vil måle med langsiden parallelt med rampens retning.
- Dersom underlaget er ujevnt bør du legge mobilen oppå en list, rettholt eller annen lang (minst 60cm) og rett gjenstand.
- Les av stigningsvinkel i grader.

Bedre tilgjengelighet - steg for steg

Å gjøre en turisthytte mer tilgjengelig kan innebære alt fra et strøk maling og et ekstra håndtak til større rehabiliteringstiltak. Ofte kan små, enkle endringene ha stor effekt. Med gode tiltak kombinert med tydelig informasjon til potensielle gjester, kan flere få muligheten til å bruke hytta.

Mange av tiltakene som identifiseres i en kartlegging, handler egentlig om sikkerhet og kommer alle gjester til gode. Sklisikring, bedre belysning og håndløpere i trapper er eksempler på tiltak som både øker tilgjengeligheten og gjør oppholdet tryggere for alle.

Mindre forbedringer kan ofte gjennomføres på dugnad, gjerne i forbindelse med annet vedlikeholdsarbeid. Større tiltak krever mer planlegging og ofte en finansieringsplan. Å starte med de enkle oppgavene er en god måte å bygge kompetanse og øke bevisstheten om tilgjengelighet blant både ansatte og frivillige.

Det er viktig å tenke helhetlig, særlig når det gjelder tilrettelegging for rullestolbrukere. Det hjelper for eksempel lite å bygge et HC-toalett hvis inngangen og dørene ikke er brede nok for en rullestol. En hyttegjest med funksjonsnedsettelse skal kunne delta selvstendig i de samme aktivitetene som alle andre – komme seg inn, sove, spise, gå på do, være sosial og eventuelt lage mat på selv- og ubetjente hytter.

Tilgjengelighet handler også om uteområder. Sosiale soner som sitteplasser ved hytteveggen, grillplasser og andre fellesområder bør være like tilgjengelige som innendørs fasiliteter.

Alexander Grieghytten har et veldig bra tilrettelagt uteområde. Foto: Helen Adamson

1. Kartlegge

Dagens situasjon

Det første steget er å få en grundig oversikt over situasjonen slik den er i dag. Hensikten med kartleggingen er å identifisere områder som ikke er tilstrekkelig tilgjengelige, slik at nødvendige forbedringer kan planlegges. Selv om løsningene kanskje ikke er åpenbare med én gang, er det viktig å samle inn mål, gode notater, bilder og eventuelt filmsnutter for senere bruk og diskusjon.

Å involvere brukerrepresentanter kan gi verdifull innsikt i hvilke områder som trenger forbedring. Deres erfaringer og innspill kan bidra til mer treffsikre løsninger, og jo tidligere disse kommer inn i prosessen, desto enklere blir det å inkludere dem i planene. Se seksjonen *Brukerinvolvering* for mer informasjon.

Tiltak som krever søknad

Dersom tiltakene krever en formell søknad og tillatelse fra kommunen (søknadspliktige tiltak), er det viktig å involvere fagpersoner med kompetanse på universell utforming. Dette gjelder blant annet oppføring av bygg, tilbygg, påbygg, rehabilitering og andre vesentlige endringer. For slike tiltak finnes det lovpålagte krav til universell utforming (se kapittelet *Universell utforming av nybygg og andre søknadspliktige tiltak*). Regelverket kan være omfattende, så det er lurt å sette seg godt inn i kravene på forhånd.

Mindre tiltak og forbedringer

Dersom man vurderer mindre tiltak for å forbedre tilgjengeligheten – for eksempel i forbindelse med vedlikehold eller dugnadsprosjekter – og det ikke er behov for byggesøknad, er det færre formelle krav å forholde seg til. På mange DNT-hytter vil det være urealistisk å oppnå dagens standard for universell utforming, men det er likevel viktig å identifisere prioriterte områder og finne gode løsninger for best mulig tilgjengelighet.

Praktiske hjelpemidler

Sammen med dokumentet du leser nå, anbefaler vi at dere bruker del 2, *Tilgjengelighet på DNT-hytter – i praksis* som inneholder de viktigste sjekkpunktene for ulike områder i en hytte, som inngangspartier, soverom og bad/toalett.

Husk å lagre bilder og notater på et lett tilgjengelig sted!

2. Vurdere mangler og mulige løsninger

Oversikt over mangler

Under kartleggingen er det vanlig å avdekke flere forbedringspunkter. Tabell 1 viser et eksempel på oversikt over mangler og mulige løsninger. Noen tiltak vil være åpenbare, mens andre vil kreve grundigere diskusjon og eventuelt kompetanse utover det som finnes lokalt. Det er verdt å bruke tid på denne prosessen og ikke låse seg til den første løsningen man tenker på. En godt gjennomtenkt tilnærming sikrer et mer helhetlig og funksjonelt sluttresultat.

Ressurser

Involvering av personer med funksjonsnedsettelse kan gi verdifull innsikt i faktiske behov og bidra til å bekrefte eller avkrefte antakelser. De kan også komme med forslag til gode løsninger. Ofte vil en felles befaring gi det beste grunnlaget for å identifisere utfordringer, utforske muligheter og finne hensiktsmessige tiltak. Se kapittelet *Brukerinvolvering* for mer informasjon.

I veilederen *Tilgjengelighet på DNT-hytter – i praksis* finner du tegninger og bilder som kan gi inspirasjon og konkrete eksempler på praktiske løsninger. Det kan også være nyttig å rådføre seg med erfarne DNT-ansatte, enten i lokalforeninger eller sentralt. I mange tilfeller vil tegninger, bilder eller videoer være tilstrekkelig for å få kvalifiserte råd, slik at en fysisk befaring ikke er nødvendig – noe som kan være en fordel når hyttene ligger langt unna.

Enkel adkomst til Flokehyttene. Hytta lengst til høyre, Kåre Horda, er universelt utformet, foto: Marius Dalseg

Helhetlig tenkning

Når tiltak planlegges, er det avgjørende å tenke helhetlig. Det har liten hensikt å installere en rampe ved inngangsdøren og fjerne innvendige terskler dersom toalettfasilitetene befinner seg i et annet bygg med trapper. Selv om det ikke alltid er mulig å gjøre en hytte fullstendig tilgjengelig for rullestolbrukere, kan mindre tiltak likevel gjøre en stor forskjell for mange andre brukere.

Prioritering og tidsplan

Når listen over forbedringstiltak blir lang, er det viktig å lage en tydelig plan med prioriteringer. Kostnader vil være en avgjørende faktor, og større tiltak må ofte budsjetteres – noe som kan gjøre ekstern finansiering nødvendig.

Prioriteringsrekkefølgen bør være:

1. **Sikkerhetstiltak** – for eksempel håndlister, sklisikring og belysning i trapper.
2. **Tiltak med størst nytteverdi** – vurder hvor mange som vil dra nytte av forbedringen og hvordan den passer inn i en helhetlig løsning.

Tiltak som krever regelmessig vedlikehold bør inkluderes i hyttas vedlikeholdsplan for å sikre langvarig effekt.

Tabell 1 OVERSIKT OVER MANGLER + MULIGE LØSNINGER

Sted	Utfordring / mangel	Mulige løsninger	Kostnad / ressurs- bruk	Ønsket resultat
Trapp til 2. etasje	Alle soverommene er i 2. etasje. Ingen håndlist ved trappa.	Monter håndlist begge sider	Lav	Håndløper begge sider, høyde 80-90cm, starter 30cm før første trinn og avslutter 30cm etter siste trinn. Rund håndløper med diam 40-45mm eller ovale/flate med omkrets 100-150mm.
Gang 2. etasje	Lite kontrast mellom soveromsdørene og veggene	Male dørblad med kontrastfarge	Moderat	Dørblad med god kontrast til vegg, eller karm i kontrastfarge
		Male dørkarm med kontrastfarge	Lav	
Utedo	Ett 25cm trinn foran inngangsdør	Heve terreng for å fjerne høydeforskjell inne/ute.	Høy	Trinnfri inngang uten rampe
		Trerampe	Moderat	Bredde minimum 0,9m Helning maks 1:12 Horisontalt felt utenfor døras slagradius med plass til å manøvrere rullestol. Kant for å hindre utforkjøring. Håndløper i hele rampens lengde. Skråparti med ulik farge eller materiale ifht omgivelsene
		Gitterrampe	Høy	
	Terskel 6cm inngangsdør utedo	Fjerne terskel	Lav	Terskel maks 20mm eller 25mm avfaset
		Terskeleliminator på innsiden, redusere terskel på utsiden med rampe	Lav	

3. Gjennomføre tiltak

God kommunikasjon

For å sikre et godt resultat ved utbedringer er god kommunikasjon avgjørende. Det er viktig å tydelig formidle hensikten med tiltakene til alle involverte. Dette reduserer risikoen for at håndverkere eller dugnadsdeltakere finner alternative løsninger som ikke løser tilgjengelighetsutfordringene. Klar og tydelig kommunikasjon bidrar også til økt bevissthet og kompetanse om tilgjengelighet og inkludering, noe som kan ha positiv effekt på fremtidige prosjekter.

Ansvar og utførelse

Hvordan tiltakene organiseres, avhenger av lokale forhold og omfanget av arbeidet. Kort avstand mellom den som har kartlagt hytta og den som skal utføre forbedringene øker sannsynligheten for gode og funksjonelle løsninger.

For å unngå misforståelser bør det alltid utarbeides en skriftlig spesifisering av arbeidet. Denne bør inneholde klare beskrivelser av mål, materialvalg og andre detaljer. Det kan være nyttig å henvise til relevante spesifikasjoner, for eksempel TEK17, for å sikre kvalitet og samsvar med standarder.

Selv om enkelte tilgjengelighetstiltak ikke er lovpålagt, står oppdragsgiver fritt til å stille egne krav for å oppnå best mulig resultat.

4. Evaluere og dele erfaringer

Når forbedringstiltak er gjennomført, er det viktig å evaluere både resultatet og prosessen.

Evalueringen bør involvere representanter for personer med funksjonsnedsettelse, spesielt hvis de allerede har deltatt i arbeidet. Målet er å vurdere om løsningene fungerer som planlagt, og om det er behov for justeringer eller ytterligere tiltak. Erfaringene fra evalueringen kan også bidra til forbedringer i fremtidige tilgjengelighetsprosjekter.

DNT oppfordrer foreningene til å dele sine erfaringer med gjennomførte tilgjengelighetstiltak for å bygge en felles kunnskapsbase. Spesielt verdifulle er eksempler på gode, praktiske løsninger. Bilder og en kort beskrivelse av tiltakene kan sendes til hytterforalle@dnt.no.

5. Oppdatere informasjon på UT

Husk å oppdatere informasjonen på UT og eventuelt hyttas egen nettside, slik at den alltid gjenspeiler den faktiske situasjonen. Dette er spesielt viktig for å opprettholde tilliten hos besøkende som er avhengige av korrekt informasjon for å planlegge oppholdet sitt.

Tips: legg inn en årlig påminnelse i din kalender rett før hovedsesong, for å sikre at informasjon er fortsatt gyldig.

Når universell utforming er lovpålagt

[Plan- og bygningsloven](#) stiller krav om universell utforming for alle nye byggverk og andre søknadspliktige tiltak, bl.a. tilbygg eller påbygg. Dette kapittelet fokuserer på hvordan man kan ivareta universell utforming ved bygging av nye hytter eller rehabilitering av eksisterende hytter. Vi viser til lovverket, blant annet byggt teknisk forskrift (TEK17), samt relevante standarder og ressurser. Her gis også tips til prosessen med prosjektering og gjennomføring av tiltak, samt drøfting av unntak fra kravene om universell utforming.

Lovverk

Plan- og bygningslovens formålsparagraf (§1-1) slår fast at “Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak”. Kravene til universell utforming er konkretisert i [Byggt teknisk forskrift \(TEK17\)](#) som definerer minimumsegenskaper for at et byggverk kunne oppføres lovlig.

TEK17 skiller mellom “arbeids- og publikumsbygg” og “tilgjengelig boenhet”. Kravene knyttet til universell utforming av publikumsbygg er strengere enn for tilgjengelig boenhet. Klassifisering av bygget avhenger av reguleringsplanen og byggesøknad. Betjente DNT-hytter klassifiseres som publikumsbygg, med krav om UU, mens selv- og ubetjent hytter vanligvis klassifiseres med fritisformål, hvor krav om tilgjengelig boenhet gjelder hvis hytta har to eller flere boenheter. Mer informasjon finnes på DIBK sin nettside [Tilgjenge eller universell utforming i fritidsleiligheter?](#)

For betjente hytter gjelder også [Arbeidsmiljøloven](#) og [arbeidsplassforskriften](#). Forskriftens paragraf §2-4 *Arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne* spesifiserer at faste arbeidsplasser samt personalrom skal være utformet slik at personer med funksjonsnedsettelse skal kunne jobbe der.

Unntak fra krav om universell utforming

I enkelte tilfeller kan det være aktuelt å gjøre unntak fra kravene om universell utforming. I §12-1 i Byggt teknisk forskrift (TEK-17) fremgår det at:

“Byggverk for publikum og arbeidsbygninger skal være universelt utformet slik det følger av bestemmelsene i forskriften, med mindre byggverket eller deler av byggverket etter sin funksjon er uegnet for personer med funksjonsnedsettelse.”

Det kan også være slik at en ikke kan ansette personer med funksjonsnedsettelse på en betjent hytte av sikkerhetsmessige grunner. Dette kan være på grunn av enkelte arbeidsoppgaver som alle arbeidstakere må kunne bistå i - for eksempel evakuering ved brann. Da kan det hende at det er krav til universell utforming av overnattingstilbudet, men ikke for arealene som kun brukes av personalet.

For eksempel kan en hytte med utilgjengelig adkomst (som kun kan nås via fjellsti) være unntatt fra krav om universell utforming. Det kan også være tilfeller hvor ansatte med funksjonsnedsettelse ikke kan ansettes på en betjent hytte av sikkerhetsmessige grunner, som for eksempel behov for at alle ansatte bidrar med evakuering ved brann. I et slik tilfelle kan det være krav til universell utforming av overnattingstilbudet, men ikke for arealene som brukes utelukkende av personalet.

Hvis hytta er vurdert som uegnet for personer med funksjonsnedsettelse, enten som gjest eller ansatt, skal dette dokumenteres og begrunnes i byggesøknaden. Dokumentasjonen skal forklare hvorfor og i hvilken grad hytta er uegnet, samt hvilke konsekvenser dette har. Selv om en hytte ikke er egnet for rullestolbrukere, skal andre krav til universell utforming fortsatt ivaretas, som for eksempel kontraster, belysning og utforming av trapper. Eventuelle avvik fra krav om universell utforming, for eksempel på grunn av terrengforhold som gjør det vanskelig å oppnå riktig stigningsgrad, skal også dokumenteres.

Prosjektering og ansvar

En liten tanke:

Det kan være fristende å anta at personer med funksjonsnedsettelse ikke kan komme til en hytte uten vei, og bruke dette som grunnlag for å unngå krav om universell utforming. Man kan også tenke at "hvis de klarer å komme seg dit, klarer de seg sikkert uten universell utforming."

Men denne tankegangen kan være problematisk av flere grunner. Selv om tilkomsten til hytta ikke er universelt utformet, kan det fortsatt være mulig for mange med funksjonsnedsettelse å komme frem. For eksempel kan svaksynte med ledsager, barn i pulk med rullestol festet oppå, rullestolbrukere på hundeslede eller piggekjelke, eller krykkebrukere med begrenset gangfunksjon men stor vilje, fortsatt nå frem til hytta.

Hvis disse personene bruker opp all energi på en strabasiøs tur, vil de i hvert fall ha behov for god tilrettelegging når de endelig ankommer hytta. I fremtiden kan det også åpne seg muligheter for enklere adkomst, enten i form av forbedrede fysiske omgivelsene eller nye fremkomstmidler. Det er ventet at utvikling av hjelpemidler vil fortsette, og at flere vil få muligheter for å ferdes utenfor grusede turveier.

Universell utforming er til nytte for alle, så hvorfor ikke tilrettelegge på en måte som åpner døren for flere??

Viktigst av alt for å sikre universell utforming er det å ta hensyn til dette allerede i prosjekteringsfasen. Valg av tomt, samt plassering og utforming av bygget i forhold til terrenget, vil ha stor betydning for tilgjengeligheten. Å legge til rette for gode løsninger fra starten av kan bidra til å unngå kostbare endringer senere.

Det er også nødvendig at tiltakshaver har grunnleggende kunnskap om universell utforming. De abstrakte kravene i plan- og bygningsloven, sammen med de tekniske kravene i TEK17, kan virke overveldende, og det kan være fristende å overlate ansvaret til arkitekt, totalentreprenør eller andre fagfolk. Erfaring viser imidlertid at dette sjelden er vellykket, selv om fagpersonen har kompetanse på området. En viss "bestillerkompetanse" er helt nødvendig.

De fleste lokalforeninger og turlag benytter eksterne firmaer til byggearbeidet, noen ansetter intern prosjektleder, mens andre bruker arkitekt. Uansett hvilken modell man velger, bør kravet om at produktet leveres i henhold til gjeldende krav (TEK17) alltid være spesifisert i en skriftlig kontrakt. Det kan også være nyttig å bruke et felles verktøy i planleggings- og prosjekteringsarbeidet, for eksempel et av verktøyene henvist til under.

For store byggeprosjekter eller når det er utfordringer som ikke har åpenbare løsninger, kan det være behov for ekstra kompetanse innen universell utforming. Uansett prosjektstørrelse anbefales det alltid å få kvalitetssikret planene med tanke på universell utforming før byggestart.

Flere konsulentfirmaer tilbyr tjenester innen universell utforming av bygg og anlegg (se Lenker), og DNT har også interne ressurser med kompetanse på området. Det kan være svært lønnsomt å bruke tid og ressurser på noen konsulenttimer for å finne gode løsninger tidlig i prosessen, fremfor å måtte rette opp feil senere.

Verktøy

Det finnes ulike verktøy som er egnet for bruk på prosjekter med krav om universell utforming.

DIBKs prosjekteringsverktøy for arbeids- og publikumsbygg er basert på byggt teknisk forskrift, og er et omfattende oppslagsverk på over 120 sider (inkl. vedlegg). Innholdet er delt inn i fem hovedtemaer - Utearealer; Bygningens planløsning; Bygningsdeler; Installasjoner; Miljø.

For hvert tema presenteres det krav fra byggt teknisk forskrift samt tilleggsytelser som et supplement for de som ønsker ytterligere kvalitet. Ikke alt av innholdet er relevant for turishytter, men uaktuelle temaer kan bare strekes gjennom og overses. Verktøyet passer for større nybygg- og rehabiliteringsprosjekter.

PUBLIKUMSBYGG							Innhold 00:01	
							Utgave 01.07.2017	
00: INNLEDNING								
						01.07.2017	Innhold 00:01	
						01.07.2017	Forord 00:02	
						01.07.2017	De sju prinsipper for universell utforming 00:03	
						01.07.2017	Generelt 00:04	
						01.07.2017	Veiledning i bruk 00:05	
01: UTEAREALER								
§ 8-8						01.07.2017	Parkering 01:01	
§ 8-4	§ 8-6					01.07.2017	Atkomst til bygning 01:02	
02: BYGNINGENS PLANLØSNING								
§ 1-3	§ 12-4	§ 12-17	§ 12-18			01.07.2017	Inngangsparti 02:01	
§ 12-5	§ 12-6	§ 12-7	§ 12-8	§ 12-13	§ 13-6	01.07.2017	Kommunikasjonsvei 02:02	
§ 12-5	§ 12-9	§ 12-13	§ 12-18			01.07.2017	Toalett 02:03	
§ 12-5	§ 12-9	§ 12-13	§ 12-18	§ 13-15		01.07.2017	Bad institusjon 02:04	
§ 12-7	§ 13-6	§ 13-8				01.07.2017	Beboerrom institusjon 02:05	
§ 12-5	§ 12-9	§ 12-13	§ 12-18	§ 13-15		01.07.2017	Dusjanlegg 02:06	
§ 12-5	§ 12-9	§ 12-13	§ 12-18	§ 13-15		01.07.2017	Stellerom 02:07	
§ 12-1	§ 12-7					01.07.2017	Kjøkken 02:08	
§ 1-3	§ 12-5	§ 12-7	§ 12-9	§ 12-13	§ 12-18	01.07.2017	Hotellrom 02:09	
§ 12-7	§ 12-13	§ 12-14	§ 12-18	§ 13-6		01.07.2017	Rom med amfi 02:10	
§ 12-12						01.07.2017	Avfallssystem og kildesortering 02:11	
03: BYGNINGSDELER								
§ 12-3	§ 15-9	§ 15-10				01.07.2017	Heis 03:01	
§ 12-14						01.07.2017	Trapp 03:02	
§ 12-16						01.07.2017	Rampe 03:03	
§ 12-15						01.07.2017	Rekkverk 03:04	
§ 1-3	§ 12-13	§ 12-17				01.07.2017	Dører 03:05	
§ 12-17	§ 12-18	§ 13-7				01.07.2017	Vindu og andre glassfelt 03:06	
04: INSTALLASJONER								
§ 12-18						01.07.2017	Skilt, styrings- og betjeningspanel mv. 04:01	
§ 13-6						01.07.2017	Lyd- og taleoverføringsutstyr 04:02	
05: MILJØ								
§ 13-6						01.07.2017	Romakustikk 05:01	
06: DIMENSJONERING								
						01.07.2017	Ledelinjesystem 06:01	
						01.07.2017	Dimensjonering for rullestol 06:02	
07: DIVERSE								
						01.07.2017	Definisjoner, ord og begreper 07:01	
						01.07.2017	Aktuell litteratur 07:02	
						01.07.2017	Adresser og lenker 08:03	
08: KONTROLL								
						01.07.2017	Sjekkliste 08:01	

Bilde: Innholdsfortegnelsen fra [DIBKs Prosjekteringsverktøy for arbeids- og publikumsbygg](#)

Et enklere verktøy for å få oversikt over krav til byggverk og uteområder er SINTEFs **Sjekkliste for prosjektering av bygninger og utearealer med universell utforming** (Byggforskserien 220.311). Her får man ikke like detaljert veiledning, og heller ikke anbefalinger om tilleggssytelser. Hftet er på 14sider.

3 Atkomst og ganglinjer

N	J	X	Bestemmelser i TEK17: Sjekk at kravene er ivaretatt.	Kommentar	Referanse i Byggforskserien
			§ 8-4 Gangatkomst og ganglinjer	Gangvei fra kjørbær vei og parkering til inngangsparti og uteoppholdsareal, og mellom disse	
			Er gangatkomsten sikker og dimensjonert for forventet ferdsel og transport?		
			For sentrale ganglinjer som går over åpne arealer på større plasser: Er gangsoner tydelig avgrenset eller har de ledelinje?		
			§ 8-6 Gangatkomst til byggverk med krav om universell utforming		
			Har gangatkomsten stigning på maks 1 : 15 (1 : 12 for strekning inntil 5,0 m)?		323.101
			Er det hvileplan på minst 1,6 m × 1,6 m for hver 1,0 m høydeforskjell?		
			Er terrenget så bratt at 1 : 20 vil kreve store terrenginngrep? Hvis ja, er maks 1 : 10 akseptert. Er det lagt inn hvileplan på strekningen?		
			Har gangatkomsten fri bredde minst 1,8 m (1,4 m for strekning på inntil 5,0 m)?		
			Har gangatkomsten tverrfall på maks 2 % (1 : 50)?		
			Har gangatkomsten fast og sklisikkert dekke?		
			Har gangatkomsten visuell og taktil avgrensning?		
			Har gangatkomsten nødvendig belysning?		
			§ 8-7 Gangatkomst til uteoppholdsareal med krav om universell utforming		

Bilde – eksempel på sjekkliste fra Byggforskserien 220.311 (kilde: SINTEF / Byggforskserien)

Merk! Veilederen *Tilgjengelighet på DNT-hytter* (Del 1 – grunnlag og prinsipper, og Del 2 – i praksis) er primært rettet mot eksisterende bygninger og tiltak som ikke krever byggesøknad. Selv om den kan være et nyttig introduksjonsverktøy i arbeidet med mer omfattende prosjekter, vil den ikke være tilstrekkelig som det eneste verktøyet.

Brukerinvolvering

En viktig del av arbeidet med å gjøre hyttetilbudet mer tilgjengelig er å involvere potensielle brukere med funksjonsnedsettelse. Dette gir verdifull innsikt i brukeropplevelsen og bidrar til bedre forståelse og ivaretagelse av ulike behov.

Personer med funksjonsnedsettelse utgjør en stor og mangfoldig gruppe med varierende utfordringer og forutsetninger. For DNT-hytter vil det særlig være relevant å få innspill fra personer med nedsatt bevegelsesevne (både rullestolbrukere og de som ikke bruker rullestol) samt personer med nedsatt syn.

Gode kandidater til brukerinvolvering kan være friluftinteresserte personer med funksjonsnedsettelse som allerede har tilknytning til DNT og ønsker å bidra frivillig. En annen mulighet er å ta kontakt med kommunens Råd for personer med nedsatt funksjonsevne. Brukerorganisasjoner kan også ha forslag til aktuelle personer. Mange av de største organisasjonene har regionale eller lokale lag man kan kontakte, og noen har egne utvalg med kompetanse på universell utforming. Tabell 2 viser eksempler på organisasjoner som kan være relevante.

Brukerinvolvering handler om å sikre et brukerperspektiv og kan være til stor hjelp for å identifisere utfordringer, drøfte problemstillinger og finne gode løsninger. Det erstatter imidlertid ikke behovet for faglig kompetanse eller kunnskap om kravene i byggt teknisk forskrift (TEK17) ved søknadspliktige byggetiltak.

Hvordan brukerinvolvering organiseres, avhenger av prosjektets omfang og tilgjengelige ressurser. Ved oppgradering av en eksisterende hytte kan en felles befaring tidlig i prosessen være en effektiv måte å kartlegge utfordringer, muligheter og løsninger.

For nye bygg eller andre søknadspliktige tiltak skal kravene i TEK17 sikre universell utforming. Det anbefales likevel å involvere brukerrepresentanter allerede i de tidlige fasene av planleggingen, gjerne når de første tegningene foreligger, og igjen ved etterkontroll når bygget er ferdigstilt. Brukermedvirkning underveis i byggeprosjektet er også både mulig og verdifullt.

Brukerinvolvering, foto: Helen Adamson

Tabell 2. BRUKERREPRESENTASJON – OVERSIKT OVER ORGANISASJONER

Organisasjon	Kommentarer	Bruker-representasjon	Hvor finne kontakt-informasjon
Kommunalt eller fylkeskommunalt råd for personer med nedsatt funksjonsevne	Hver kommune og fylkeskommune skal ha et råd for personer med funksjonsnedsettelse. Består av medlemmer fra ulike brukerorganisasjoner og fra kommunale politiske utvalg.	Varierer, men i prinsipp skal dekke alle typer funksjonsnedsettelse	Kommunens eller fylkeskommunens nettsider
Norges Handikapforbund	En av Norges store interesseorganisasjoner for funksjonshemmede. Alle regioner har skolerte nettverk som jobber for å påvirke til et universelt utformet samfunn.	Primært bevegelsesevne	nhf.no/kontakt-hovedkontoret/regioner/
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)	Norges største paraplyorganisasjon for organisasjoner for kronisk syke, funksjonshemmede og deres pårørende. 84 medlemsorganisasjoner. Norges Blindeforbund og Hørselshemmedes Landsforbund ligger under FFO-paraply.	Bevegelsesevne Syn Hørsel Orienteringsevne Miljø	ffo.no/kontakt/fylkessekretarer2/
Norges Blindeforbundet	Blinde og svaksyntes interesse- og serviceorganisasjon	Syn	https://www.blindforbundet.no/fylkeslag
Kommunal ergoterapeut	Ikke direkte brukerrepresentasjon men faglig kompetanse om tilretteleggingsbehov for personer med ulike funksjonsnedsettelse. Jobber med tilrettelegging av bolig, skole- / barnehage og publikumsbygg.	Bevegelsesevne Syn Hørsel Orienteringsevne Miljø	Kontaktes via kommunens helsetjenester

I en henvendelse til en (bruker)organisasjon er det viktig å være tydelig på hva dere har behov for. Beskriv prosjektet og deres ambisjoner i forhold til tilgjengelighet, herunder om det vil være lovpålagt krav om universell utforming. Spør gjerne etter personer som er interessert i friluftsliv –

erfaring viser at dette kan føre til mange gode, kreative forslag til løsninger. Og det er mulig dere får en ny DNT frivillig med på kjøpet.

For eksempel (eksisterende hytte)

“DNT Øst planlegger å rehabilitere Gamlehytta i løpet av neste år. Vi ønsker å opprette en prosjektgruppe med ulik kompetanse, herunder brukerrepresentanter som kan bidra i arbeidet med tilgjengelighet. Vi ber Kommunalt råd for personer med nedsatt funksjonsevne om forslag til kandidater med interesse for friluftsliv som kan representere personer med funksjonsnedsettelse i prosjektgruppa.

Gamlehytta ligger på Østfjellet og adkomst er via en grusvei, 2,5km fra hovedveien. Hytta er selvbetjent (ikke bemannet), er bygget på 1950-tallet og har 32 sengeplasser i hovedbygget, derav 4 soverom i første etasje. Det er biladkomst om sommeren, men grusveien er ikke brøytet om vinteren. Per i dag er det to trappetrinn ved hovedinngangen og toalettfasiliteter ligger i eget bygg. Vi ønsker å se på muligheten for trinnfri adkomst og et tilbygg med HC-toalett.”

Rampe fra turvei samt platting rundt dagsturhytte Vardebu sikrer at alle kan komme inn. Foto: Linda Fongaard

Finansiering

Mange antar at god tilgjengelighet betyr betydelig høyere kostnader, men det trenger ikke være tilfelle – spesielt hvis det planlegges fra starten av. Ved større oppgraderinger eller rehabilitering utgjør ofte ekstrakostnadene en liten del av totalkostnaden, og de er som regel langt lavere enn kostnadene ved å måtte rette opp manglende tilgjengelighet i etterkant.

For mindre tiltak på eksisterende hytter kan det være mulig å få støtte fra lokale næringslivsaktører eller stiftelser som deler DNTs kjerneverdi om inkludering. Selv små grep kan gjøre en stor forskjell og bidra til at flere får glede av hyttene.

Det finnes ikke egen tilskuddsordning for tilgjengelighetstiltak på bygninger, da universell utforming har vært lovpålagt for nybygg og andre søknadspliktige tiltak i flere år. Likevel har noen kommuner og fylkeskommuner tilskuddsordninger for oppgradering av eksisterende bygg, eller bredere støtteordninger hvor tilgjengelighetstiltak kan inngå.

I tillegg kan lokale stiftelser og legater være relevante finansieringskilder. *Tilskuddsportalen* (tilskuddsportalen.no) er et godt utgangspunkt for å finne aktuelle støtteordninger. Alle DNT-foreninger og -turlag har tilgang til denne via Foreningsnett, hvor det også deles informasjon om nye tilskuddsmuligheter fortløpende.

Tilgjengelig med rullestol. Foto: Anna Hellstrøm

Nyttige ressurser

Her finner du en samling ressurser som kan være nyttige i arbeidet med å sikre god hyttetilgjengelighet. Noen av disse ressursene inneholder det formelle rammeverket, krav og standarder, mens andre tilbyr mer detaljerte opplysninger og inspirasjon knyttet til forskjellige løsninger for å oppnå høy tilgjengelighet.

Lover og forskrifter

Sentrale lover og forskrifter som veilederen er basert på. Vi viser til de viktigste paragrafene.

- [Likestillings- og diskrimineringsloven §§ 6 – 9 og 12, § 17 - 19](#)
- [Plan og bygningsloven §20-1, §29-3](#)
- [Byggteknisk forskrift \(TEK 17\)](#)
- [Arbeidsmiljøloven kapittel 13](#)
- [Arbeidsplassforskriften §2-4](#)

Standarder og prosjekteringsverktøy

Disse kildene viser krav til bygninger, med sjekklister. De er spesielt relevante ved nye byggeprosjekter eller andre prosjekter som er søknadspliktige.

Merk at standarder fra Standard Norge (Norsk Standard) ikke er gratis, og kan bestilles fra standardnorge.no.

- Norsk Standard NS 11036:2018 [Universell utforming - Tjenester - Likeverdig tilgang til reiselivsopplevelser](#) *
- Norsk Standard NS 11005:2011 [Universell utforming av opparbeidete uteområder Eksempelsamling](#) til NS 11005:2011 (gratis)
- Norsk Standard NS 11001-1:2018 [Universell utforming av byggverk Del 1: Arbeids- og publikumsbygg](#) *
- [Universell utforming - publikumsbygg - prosjekteringsverktøy](#) fra Direktoratet for Byggkvalitet
- Byggforskserien 220.311 [Sjekklister for prosjektering av bygninger og utearealer med universell utforming](#) *

Andre kilder

Flere brukerorganisasjoner har laget eget informasjonsmateriale om universell utforming. I tillegg har Byggforskserien til SINTEF flere anvisninger som er relevant. Her har vi sortert ressursene etter tema.

Byggverk generelt

- [Tilgjengelige bygg og uteområder](#), Norges Handikapforbund
- [Bygg og uteområder](#), Norges Blindforbund
- [Dimensjonering for rullestolbrukere](#) Byggforskserien 220.335 *

Belysning, ledelinjer og kontraster

- [Estetisk, trygt og tilgjengelig](#) s. 12-16 (Norges Blindforbund)
- Norges Blindforbundets krav til publikumsbygninger ([belysning](#), [ledelinjer](#), [hindringer](#))
- [Prosjektering av luminanskontrast](#) Byggforskserien 220.114 *

Lydmiljø

- [Universell utformingsguide](#) del 5 om Bygningssektor (Hørselshemmedes Landsforbund)

Trapp

- [Estetisk, trygt og tilgjengelig](#) s. 19-21 (Norges Blindforbund)
- Norges Blindforbundets krav til publikumsbygninger ([trapp, rulletrap og trinn](#))

Skilt

- [Estetisk, trygt og tilgjengelig](#) s. 25-27 (Norges Blindforbund)
- [Norges Blindforbundets krav til skilt](#)
- [Stier å stole på](#) (Norges Handikapforbund Agder)

Bad og toalett

- [Toalett og bad som teller](#), Norges Handikapforbund)
- [Estetisk, trygt og tilgjengelig](#) s.24 og 32 (Norges Blindforbund)
- Norges Blindforbundets krav til publikumsbygninger ([toalett og bad](#))
- [Toaletter for ansatte og publikum](#) Byggforskserien 379.201 *

Brannvarsling

- [Hørselshemmede: Varslingsutstyr for hørselshemmede i det offentlige rom](#) (Bufdir)
- [Universell utformingsguide](#) (Hørselshemmedes Landsforbund)

Aktivitetsmuligheter - badeplass, grillplass, brygge, fiskeplass, gapahuk

- [Stier å stole på](#) (Norges Handikapforbund Agder)

Kulturminner

- [Kulturminnevern og universell utforming - et prosessverktøy](#) (Husbanken)

* Ressurser merket med stjerne er ikke gratis.

Adkomst til Villa Vibrandsøy. Foto Haakon Nordvik

Utgave 2 utgitt januar 2025.

Første utgave av denne veilederen (med navnet Tilgjengelighetsveilederen) var skrevet av Helen Adamson og Geir Arne Hageland, 2021 i forbindelse med prosjektet *Hytter for alle* i 2021. Prosjektet var finansiert av Bufdir og Miljødirektoratet. Innhold oppdatert i 2024.

Har du kommentarer eller spørsmål til veilederen, ta kontakt med dnt-tilrettelagt@dnt.no.

Ta kontakt!